

Образуване на тракийския етнос

Природата и нейните промени. Едно от най-важните условия за появата на най-ранната човешка цивилизация, тази на новокаменната епоха (неолита), са разликите и промените в климата на земята, настъпили през и след X хил. пр. Хр. Те довеждат до затопляне на атмосферата, разтопяване на ледниците от ледниковата епоха, поява на земеделие, животновъдство и занаяти.

- VIII/VII - V хил. пр. Хр. - климатичен оптимум - отлични климатични условия за начално, дори бурно, развитие на обществото и неговото стопанство, наричано "неолитна революция";

- IV - III хил. пр. Хр. - намаляване на овлажняването и засушаване, намаляване на горите, увеличаване на тревните площи. Степта се увеличава и притежава силно изразени характеристики.

Променените географски условия в Югоизточна Европа създават условия-предпоставки за засилването ролята на животновъдството в стопанството на обществата, без отказване от традиционното земеделие, разчитащо само на валежите, но само там и дотолкова, където и доколкото то може да се практикува. От своя страна това налага по-голяма мобилност на хората, както по суша, така и по вода.

- II хил. пр. Хр. - географските условия пак се променят - настъпва овлажняване. Вследствие на това в умерено-континенталната зона границата между лесо-степите и степите се премества отново далеч на юг. Самите степи стават подходящи за много по-разширена и активна земеделска дейност, условията за развитие на земеделието също се подобряват.

- I хил. пр. Хр. - намаляване на овлажняването и засушаването. През XI - IX в. пр. Хр. този фактор е съществен за увеличената мобилност на населението в целия Европейски Югоизток и Западна Мала Азия.

Образуване на тракийската народност. Названието траки се отнася за многобройно население, което обитава обширните пространства на Югоизточна Европа: от Днепро-Днестровските области - на североизток, до Северна Егеида - от двуречието Вардар (ант. Аксиос)/Струма (ант. Стримон) - на югозапад, юг, включително и Северозападна Анатолия - на югоизток. Демографското ядро на това население е разположено между Карпатите, Егейско море и неговите

острови, и в Северозападна/Западна Мала Азия на юг до Тавър. През всички основни периоди на развитието си то притежава единен стопанско-културен и социално-поведенчески стереотип, естествено обусловен от географските характеристики и особености на региона. Той се проявява с еднакви или сходни културно-исторически качества през древността от неолита насетне.

Етноконсолидационните явления започват да се долавят в археологическия материал към края на халколитната и в началото на бронзовата епоха - в края на V и през IV хил. пр. Хр. Той произхожда от некрополи и от селищни могили. В такива обекти местните и внесените изделия и практики могат да характеризират не само начин на живот, но и усложнени социални структури на автохтонното население.

Следващият голям период обхваща ранната бронзова епоха (средата/края на IV-III хил. пр. Хр.). И през него държавните обединения са етносни и типологически принадлежат и се отнасят към същия раннокласов тип, характерен за времето на късния халколит. Очевидно тази е общността, от която ще се проявят първите исторически засвидетелствани индоевропейски народности в Мала Азия и Югоизточна Европа след началото на II хил. пр. Хр., като хитити, микенски гърци и траки.

Според езиковедите най-старите топо-, хидро-, антропо- и етноними имат сигурен индоевропейски произход. Хората в пространствата на Югоизточна Европа и Мала Азия изживяват хилядолетен процес на индоевропеизация, поради което тези земи се приемат за една от сигурните индоевропейски "прародини". Така траките се оказват сред най-старите индоевропейци

Изворовите данни от всякакво естество дават основания да се приеме, че към и от средата на II хил. пр. Хр. насетне траки са наблюдавани като активни участници в историята на Стария свят. Най-ярката проява на обществото от този период е участието в Троянската война през XIII в. пр. Хр., която видимо налага обединение на отделни етнотериториални държави в по-голяма раннокласова. Такъв е трако-троянският морски съюз, противопоставен на съюза на ахейските държави.

Промените в социално-политическата и икономическата уредба настъпват към и след средата на III хил. пр. Хр., когато в Европейския Югоизток започва преустройството на селищната система. Укрепените резиденции в Тракия, които контролират цели области, показват как се стабилизират силата и активността на аристокрацията. Обществото в прехода към териториални държави знае войната като всекидневие, защото откритият грабеж съсредоточава земя, суровини,

пленници, имущество, съкровища, добитък, сечива и скъпоценни изделия в хазната на местната династия.

Към и след средата на III хил. пр. Хр. тези династии в Тракия са все още анонимни. Това е обща характеристика от първите старогръцки известия на Омировите поеми "Илиада" и "Одисея" за траки в Европейския Югоизток и в Северозападна Мала Азия.

През III - началото на IV хил. пр. Хр. и в Мала Азия на картата се появяват тракийски имена. През епохата на писаната история, от VIII в. пр. Хр. насетне, племената са забелязани и описани от старогръцките наблюдатели по области. Ето най-важните от тях.

Гетите заемат от края на VI в. пр. Хр. обширните земи от двете страни на долното течение на р. Дунав. Към средата на I в. пр. Хр. те получават името даки. Обитателите на равнината между р. Дунав и Централна Стара планина са известни като мизи. Трибалите са съобщени за западния дял на земите южно от р. Дунав в дн. Северозападна България и в дн. Североизточна Сърбия.

На картата на най-мощните траки на юг от Стара планина най-напред трябва да се поставят одрисите, които създават държавата си в края на VI - началото на V в. пр. Хр. по теченията на реките Тунджа и Марица до Егейско море, но контролират и Източните Родопи и Странджа планина до Черноморския бряг, както и равнината над Мраморно море (ант. Пропонтида). Във вътрешните дялове на Родопите живеят бесите, които владеят и централното светилище в Тракия, посветено на тракийския Дионис. Сред многобройните етноними от двуречието между долното течение на Вардар и на Струма траките едони са най-упоритите противници на атиняните през V в. пр. Хр.

От траките в Анатолия витините в Северозападна Мала Азия, устояват независимо си царство между VI и I в. пр. Хр.

Тракийският народ от I хил. пр. Хр. не се обединява никога в единна държава. Той живее в отделни самостоятелни организации от раннокласов тип. Те следват традицията на царете-жреци от III хил. пр. Хр. и предоставят на владетелите си трите власти - военната, съдебно-политическата и религиозната, за да останат в историята с техните имена. В землищата на царските родове на гети, трибали, одриси, беси, едони и витини се откриват онези съкровища на тракийската аристокрация - в погребения, гробници или под открито небе, които бележат местата на властта до началото на римското управление.

От края на VI-началото на V в. пр. Хр. до началото на II в. сл. Хр. е време, през

което видените в предходния период тенденции като прояви за обединение на тракийски етносни държави в големи териториални организации от раннокласов тип се реализират най-отчетливо, както следва: в Югоизточна Европа - най-добре това е видимо от Одриското царство, но също така и от Гетското, от Трибалското и от Дакийското царство, а в Мала Азия - от Витинското. Това е и кулминацията в обществено-политическото развитие на Тракия и на местните етноси.

Калин Порожанов

Литература